

PROPOSTA

**Projecte per al Departament de Participació
Ciutadana i per a fomentar i millorar la
Democràcia Participativa a Alcoi**

Autor: Roderic Ortiz i Gisbert

Índex

1. Qüestions fàcils sobre Participació: què, qui, quan, per què

2. Qüestions difícils sobre Participació: com
 - 2.1. Base legal: el Reglament de Participació Ciutadana
 - 2.2. Dret a intervenir en sessions públiques
 - 2.3. Formació en participació
 - 2.4. Comunicació / Informació
 - 2.5. Transparència
 - 2.6. Recolzament a les associacions
 - 2.7. Participació a les escoles
 - 2.8. Pressupostos Participatius
 - 2.9. Canals de queixes
 - 2.10. Consells ciutadans
 - 2.11. Festivitats cíviques
 - 2.12. Altres

3. Materials inspiradors per a la Participació

1. Qüestions fàcils sobre Participació: què, qui, quan, per què

Què és això de la Participació? Intentaré ser breu i concís: la Participació Ciutadana és... qualsevol definició que es puga trobar d'aquest concepte està plena de paraules boniques, com per exemple: democràcia, igualtat, justícia, bé comú, integració, inclusió, responsabilitat, sostenibilitat, eficiència, ciutadania, comunitat, etc. El problema no és tant definir-la com posar-la en pràctica. De tota manera qualsevol persona pot entendre que la Participació Ciutadana fa referència a una sèrie d'idees i d'activitats que afavoreixen un major empoderament dels ciutadans en els assumptes públics que els afecten. És el concepte polític per excel·lència de qualsevol democràcia. Sense participació oberta no hi ha democràcia. Per tant la democràcia participativa és un concepte redundant, si bé ajuda a reforçar la idea de la participació en uns sistemes democràtics que moltes vegades limiten i canalitzen la participació en uns processos molt concrets i que poden desvirtuar el sentit del "govern del poble". En aquest document anem a intentar assenyalar unes línies bàsiques per a un Departament de Participació Ciutadana municipal, per a fomentar i millorar la Democràcia Participativa a la ciutat d'Alcoi.

Qui participa? Tota la ciutadania, tant a nivell individual (1) com en col·lectius formals (2) com associacions i entitats registrades, i també col·lectius informals (3), com grups d'amics, plataformes i associacions no registrades, ja que la realitat social avança més de pressa que la realitat legal, especialment gràcies a les tecnologies de la informació i les noves xarxes socials.

Quan es participa? "La participació ciutadana en una democràcia és cada quatre anys i es fa davant d'una urna...". Aquesta afirmació deixa clara la idea de participació d'algunes persones: limitada. Si parlem de democràcia participativa la participació amplia el seu camp d'actuació en el temps, no està limitada únicament als processos de votacions de representants, i pot donar-se en qualsevol moment de l'any per a tractar assumptes que afecten als ciutadans. Això no lleva que, necessàriament, un Departament de Participació Ciutadana ha de planificar les seues activitats per a una millor eficàcia i aprofitament dels recursos públics.

Per què participar? Aquesta és potser la pregunta més difícil de respondre, perquè ens situa en un nivell de reflexió política, social i també ètica que ens incomoda, perquè la majoria de les persones no estem habituats a aquesta “transcendència”, si més no a un nivell quotidià. Cada persona pot tenir els seus motius per a participar o per a no fer-ho. A nivell general sol apuntar-se que participar millora la qualitat de vida d’una comunitat, evita la corrupció, enforteix els lligams de la ciutadania, ens permet viure una vida més plena, i també que és una activitat eficaç per a resoldre conjuntament els problemes d’organització d’una societat i d’una ciutat, de la *polis* que deien els antics grecs. Per tant, participar és una condició sine qua non per a ser plenament un ciutadà. De fet, segons els antics grecs, qui no participa és un idiota (ἰδιώτης), és a dir una persona egoista o incapaç que es desentén dels assumptes públics. Recordem que Antonio Gramsci deia això que odiava als indiferents. Per acabar, un últim possible motiu per a participar, donat que és una activitat tan emocional com racional, podria ser un “perquè vull” (Ovidi Montllor *dixit*).

Hem vist les paraules boniques, passem ara a la part difícil, la de detallar com posar en pràctica aquestes paraules, i en concret mitjançant un Departament de Participació Ciutadana municipal.

2. Qüestions difícils sobre Participació: com

“Jo estic totalment a favor de la participació ciutadana, però...”. Tots sabem que quan dius un “però” desmenteixes la primera part de la frase, i això és el que li passa a la participació ciutadana, que és molt bonica, que a tot el món li agrada fins que vols posar-la en pràctica.

En aquest apartat presente algunes consideracions i activitats concretes per a ajudar a posar en pràctica la participació ciutadana a Alcoi.

2.1. Base legal: el Reglament de Participació Ciutadana

L’Administració fa actes administratius, i tot acte administratiu s’ha de fonamentar en una norma legal. Per això, per a poder fer qualsevol activitat de participació ciutadana des d’un Ajuntament necessitem en primer lloc tenir la

base legal, i per això propose actualitzar el Reglament de Participació Ciutadana. L'actual data del 2000, va ser un còpia i pega, mai s'ha posat en pràctica i es troba desordenat i desfasat en alguns punts importants.

Cal dir que la participació ciutadana apareix en nombrosos textos legals en vigor, quasi sempre com a un dret genèric i una mera declaració d'intencions. Sense ànim de ser exhaustius la trobem a la Constitució Espanyola, a l'Estatut d'Autonomia, a la Llei de Bases de Règim Local, al ROF, etc.

La proposta del nou Reglament contempla un preàmbul, una part dogmàtica (amb l'exposició dels principis, els objectius i els drets), una part orgànica (on es regulen aquests drets, s'expliquen les activitats per afavorir la participació i els òrgans participatius formals), i per últim unes disposicions addicionals, transitòries, derogatòria i final.

En l'actualitat aquest nou Reglament es troba en fase de deliberacions i consultes, i donat que no es podrà aprovar abans de les eleccions municipals, es podrà enriquir amb un procés participatiu obert a tota la ciutadania i no només a les associacions que han mostrat el seu interès en fer les seues aportacions.

2.2. Dret a intervenir en sessions públiques

D'entre els drets genèrics que apareixen a la proposta del nou Reglament hi ha un dret a intervenir en sessions públiques que és nou. Aquest dret complementa el Reglament d'Organització Municipal (ROM), el qual encara no està aprovat, ja que regula la participació dels ciutadans en els òrgans deliberatius de caràcter públic, en especial el Plenari.

Sobretot regula com presentar una moció, un prec o una pregunta, així com el torn obert de paraula final. Ens hem basat en el precedent de la Carta de Participació Ciutadana d'Ontinyent, i hem volgut ampliar-lo i detallar-lo.

És un dret que es reconeixerà a l'article 12 i es regularà a l'article 19 del nou Reglament. És l'article més controvertit per als polítics tradicionals.

2.3. Formació en participació

Sense informació i formació la participació pot resultar clarament insuficient i sobretot pot no respondre al bé comú i general de la ciutat, sinó a interessos particulars. Per això, el Departament de Participació Ciutadana organitzarà

cada any una campanya de cursos per afavorir i millorar una participació de qualitat i ben fonamentada.

Aquest any de 2015 hem organitzat la campanya “Cursos Alcoi Participa 2015”, amb quatre cursos sobre noves tecnologies dirigits a associacions i entitats d’Alcoi. Els cursos han començat el mes de febrer i finalitzaran el mes d’octubre. Duren de quatre a sis sessions, en horari de vesprada, i es fan en aules cedides de diversos instituts d’ensenyament secundari.

El primer curs ha sigut sobre “Disseny gràfic i retoc fotogràfic per a elaborar cartells”; el segon de “Xarxes socials”; el tercer de “Documents compartits on line”; i el quart serà sobre “Creació de webs amb Wordpress”.

Els pròxims anys, i seguint les demandes de les associacions interessades, es realitzaran altres cursos més enfocats en el funcionament de l’administració local, com per exemple cursos sobre pressupostos municipals o sobre normativa urbanística.

2.4. Comunicació / Informació

La comunicació i la informació és un puntal bàsic de la participació ciutadana. Cal estar informats, ser sabedors del que l’administració local fa i com ho fa, i saber-ho tant pel propi Ajuntament com pels mitjans de comunicació locals.

Per això des del Departament de Participació es reforçaran els canals de comunicació oficials (Gabinet de Premsa de l’Ajuntament) i es col·laborarà amb els mitjans de comunicació locals.

També es treballarà de manera habitual amb les xarxes socials per a difondre directament les actuacions que des del Departament estan fent-se, com reunions, visites, cursos, convocatòries d’associacions cíviques, etc. S’actualitzarà contínuament el web del Departament i la pàgina de Facebook i el perfil de Twitter amb les últimes novetats.

Més endavant, després d’una avaluació de presència i de resultats, es pot plantejar estar a més xarxes socials com Instagram o Pinterest.

2.5. Transparència

La nova política demana transparència per a saber en què es gasten els diners públics, si hi ha conflicte d’interessos en els contractes públics i per a evitar o almenys reduir la corrupció política.

Aquesta transparència té el problema de ser intel·ligible per a la majoria de ciutadans pel volum de dades penjades als webs oficials de les administracions públiques. Per això, des del Departament de Participació Ciutadana col·laborarem en explicar aquesta transparència, les dades que apareixen, i arreplegarem les demandes de millora de presentació d'aquestes dades i també, si és el cas, la necessitat d'ampliar aquestes dades, sempre que siga possible, per motiu de protecció de dades de caràcter personal.

2.6. Recolzament a les associacions

Les associacions són el canal més directe de participació ciutadana entre un Ajuntament i la ciutadania. Permet unir-se per a defensar els seus interessos i demanar millores de manera col·lectiva. En especial destaquen les associacions veïnals en la defensa del bé comú per als seus barris, ja que al ser associacions territorials toquen diversos temes que afecten als seus veïns (urbanisme, cultura, mobilitat, neteja, festes, esports, educació, etc.).

El recolzament es pot materialitzar de quatre maneres:

1. Infraestructures: l'Ajuntament facilitarà locals municipals a les associacions cíviqes d'Alcoi, segons uns criteris de necessitat i de disponibilitat, i ajudarà en la reparació i el manteniment d'aquells locals que haja cedit.
2. Subvencions: l'Ajuntament col·laborarà en el manteniment de les entitats cíviqes d'Alcoi mitjançant subvencions a les seues activitats o les seues despeses ordinàries.
3. Interaccions: l'Ajuntament es reunirà amb les associacions cíviqes per a tractar aquells assumptes que els afecten. Aquest procés ha de tenir en compte les aportacions dels membres de les associacions, per a que no siga un procés merament comunicatiu sense cap efecte més.
4. Assessorament legal i Registre d'Entitats.

2.7. Participació a les escoles

És molt convenient crear una cultura de la participació: canviar l'hegemonia cultural basada en l'individualisme per una nova cultura de la defensa del bé comú i de la responsabilitat ciutadana. Per això una activitat destacada serà la relació amb les institucions educatives de la ciutat per a fomentar la participació ciutadana entre els més joves i realitzar pràctiques democràtiques a l'escola.

Un recurs ja conegut és l'anomenat Fòrum de la Infància o el Consell de Xiquets i Xiquetes (CXX). Es tracta d'un consell format per representants d'alumnes de l'ensenyament obligatori (sobretot 3r i 4t d'ESO), i que deliberarà i decidirà amb autonomia sobre aquelles qüestions que consideren convenientes o que l'Ajuntament els demane l'opinió. Especialment sobre organització de la ciutat en aquells aspectes que més els afecta com la mobilitat urbana, equipaments culturals, esportius i d'oci, parcs infantils, etc.

Cal evitar que aquest consell esdevinga una activitat inútil i de pèrdua de temps, o de caràcter merament electoralista i propagandístic. És difícil, però hi ha exemples de consells que han funcionat bé. També cal tenir en compte que és una manera d'arribar a famílies que d'altra manera no s'implicarien en processos participatius.

Una altra mesura educativa molt important és col·laborar amb el professorat que estiga disposat a aplicar teories dels corrents de renovació pedagògica, que tinguen en compte processos democràtics dins i fora de l'aula (p.ex. M. Acaso).

2.8. Pressupostos Participatius

Els Pressupostos Participatius és un procés participatiu concret que serveix per a dos coses: en primer lloc per a triar unes quantes inversions directament per la ciutadania (fins al màxim consignat, en 2015 són 400.000 €); i en segon lloc per a aprendre a participar, per a crear espais deliberatius i decisoris.

A Alcoi s'han fet tres campanyes amb resultats irregulars. L'última, a més, ha comptat amb una votació popular oberta a tota la ciutadania d'Alcoi major de 16 anys, i han participat 940 persones en les votacions.

També serveix per a canviar algunes inèrcies de treball dins de l'Ajuntament, al realitzar-se actuacions perquè els ciutadans les consideren necessàries, i a més a més haver de treballar amb el grup de treball que s'encarrega del seguiment d'aquestes actuacions.

És difícil, però és una campanya necessària per a aprendre a participar i per a aprofundir en noves maneres de treballar de l'administració pública.

2.9. Canals de queixes

Per a moltes persones participar és presentar queixes, i és necessari tenir els mecanismes oportuns i eficaços per a respondre a aquesta demanda, i intentar persuadir-les per a ampliar la seua participació en processos més ambiciosos.

Actualment a l'Ajuntament d'Alcoi es poden presentar queixes i sol·licituds de reparacions i de millores de quatre maneres:

1. Instància general (per escrit)
2. Bústia ciutadana
3. Smart @lcoi Serveis
4. L'alcalde respon

També molta gent utilitza els mitjans de comunicació i alguns grups de xarxes socials (p.ex. *Alcoy en debate* del facebook) com a lloc on queixar-se. Cal derivar-los als canals oficials amb persuasió, per a que no facen un soroll inútil.

2.10. Consells ciutadans

En el nou Reglament de Participació Ciutadana es té en compte una articulació d'organismes consultius per a millorar la participació i la comunicació entre l'Ajuntament i les associacions i també els ciutadans individuals.

Es preveu la creació d'un Consell de Ciutat, com a màxim òrgan de la participació a la ciutat, i la regulació de fins a onze consells sectorials, dels quals cinc ja existeixen (1. Consell Econòmic i Social, 2. C. Medi Ambient, 3. C. Benestar Social, 4. Consell Escolar i 5. Consell d'Esports), un està inactiu (6. C. Agrari), i cinc més estan per crear (7. Consell dels Barris, 8. C. Cooperació, 9. C. Cultura, 10. C. Joventut i 11. C. Accessibilitat).

2.11. Festivitats cíviques

Les festes són una expressió cultural d'afirmació de les col·lectivitats, que serveixen per a reforçar els lligams comuns. Per això, el Departament de Participació col·laborarà amb les associacions cíviques sense ànim de lucre que vulguen celebrar festes obertes per a tota la ciutadania d'Alcoi, en especial les associacions veïnals, amb suport administratiu i llicències d'ocupació de sòl urbà o amb la gestió de cessió del material municipal que necessiten i que estiga disponible. Igualment es col·laborarà en la festa cívica del 9 d'octubre.

2.12. Altres

Sempre cal deixar una porta oberta en qualsevol projecte. "Altres" vol dir que si es presenta qualsevol altra actuació que millore la participació a Alcoi el Departament de Participació Ciutadana prestarà els seus recursos en investigar i valorar aquestes actuacions i a ajudar a posar-les en marxa si són beneficioses per al conjunt dels ciutadans d'Alcoi.

3. Materials inspiradors per a la Participació

Llibres

- ACASO, Maria: *rEDUvolution. Hacer la revolución en la educación*, Barcelona, 2014.
- ARTAL, Rosa Maria (coord.): *Reacciona. 10 razones por las que debes actuar frente a la crisis económica, política y social*, Madrid, 2011
- BRECHT, Bertolt: *Històries del senyor Keuner*, València, 1993
- CERCAS, Javier: *Anatomía de un instante*, Barcelona, 2009
- GARZÓN, Alberto: *La Tercera República*, Madrid, 2014
- HESSEL, Stéphane: *Indigneu-vos! Un al·legat contra la indiferència i a favor de la insurrecció pacífica*, Barcelona, 2011
- MARINA, José Antonio: *Anatomía del miedo. Un tratado sobre la valentía*, Barcelona, 2006
- MARINA, José Antonio: *Los sueños de la razón. Ensayo sobre la experiencia política*, Barcelona, 2003
- MARINA, José Antonio: *La pasión del poder. Teoría y práctica de la dominación*, Barcelona, 2008
- SÁNCHEZ, Joan-Eugeni: *Geografía política*, Madrid, 1992
- SENABRE, Enric: *Política per a joves inquietos. Els reptes d'una democràcia participativa*, Alzira, 2011
- SERRANO, Pascual: *La culpa es de los libros*, Madrid, 2014
- TONUCCI, Francesco: *La ciudad de los niños*
- ZINN, Howard: *Nadie es neutral en un tren en marcha*, Hondarribia, 2001
- ZWEIG, Stefan: *Castellio contra Calvino. Conciencia contra violencia*, Barcelona, 2010 (ed. original 1936)

Altres materials interessants:

- DOCUMENTAL. *Com començar una revolució no violenta*, sobre les idees de Gene Sharp per a canviar el món utilitzant tàctiques no violentes
- DOSSIER. *Els drets humans*, per Historiata, 24/03/2013
- JORNADA. *Participació 2.0*, Alcoi, 29/03/2014, resum per Historiata
- VÍDEO. *Reflexiones para un cambio político*, por Juan Carlos Monedero, ATTAC TV, 2014.

Webs:

Moltíssimes... per exemple: Preparación, Ajuntament de Sant Joan d'Alacant, Ajuntament d'Ontinyent, Ayuntamiento de Vitoria, IODP (Organización Internacional de Democracia Participativa), Agora Voting, Loomio, etc.